YOUNGWORKS

OMGEVINGSVISIE GEMEENTE DELFT
CO-CREATIESESSIES MET JONGEREN (11-25)

EINDRAPPORTAGE

GEMEENTE DELFT - 28 FEBRUARI 2019

INLEIDING

De gemeente Delft werkt aan een nieuwe omgevingsvisie en daarbij wil zij graag dat jonge inwoners (11 – 25 jaar) van Delft actief meedenken op de inhoud. Wat leeft er bij jongeren als het gaat om hun leefomgeving? Wat vinden zij belangrijk nu, maar vooral ook in de toekomst? Denk daarbij aan de fysieke leefomgeving, groen, bebouwing, leisure, maar ook gezondheid en veiligheid. Wat is hun mening over een ontmoetingsplek zoals trapveldjes of evenementenlocatie in de openbare ruimte? En rondom welke activiteiten of initiatieven op het gebied van ruimtelijke invulling zouden zij zelf actief mee willen denken en doen?

De gemeente Delft heeft Youngworks gevraagd haar te begeleiden in het voeren van gesprekken met jongeren. We hebben hierbij gekozen voor co-creatie, een interactieve vorm van kwalitatief onderzoek waarbij deelnemers inbreng kunnen geven aan de hand van creatieve (werk)vormen en tools. We hebben een representatieve afspiegeling van de Delftse jongeren weten te bereiken. In totaal negen co-creatiesessies hebben ruim 224 jongeren deelgenomen, in de leeftijd van 11 tot 25 jaar, van primair onderwijs tot studenten van de TU. Zij hebben onder de noemer *#ditwillenwijvoordelft* hun mening, wensen en behoeften gedeeld over de toekomst van Delft.

Van iedere bijeenkomst is een uitgebreid procesverslag gemaakt. In deze bondige totaalrapportage geven wij u een overzicht van de belangrijkste inzichten en conclusies uit de co-creatiesessies, oftewel uit het kwalitatieve onderzoek. Omdat tieners en twintigers anders naar dingen kunnen kijken dan volwassenen, duiden we sommige uitkomsten aan de hand van de ontwikkelingspsychologie. Het kijken vanuit deze bredere context kan helpen om jongeren in Delft en hun behoeften nog beter te begrijpen.

LEESWIJZER

Dit rapport bevat de volgende onderdelen:

	Pagina:
1. Managementsamenvatting	3
2. Doelstelling en doelgroep	6
3. Aanpak	6
4. Overkoepelende inzichten jongeren	8
5. Resultaten per thema	
• Leuke dingen doen	11
• Vervoer	16
• Buiten zijn	19
• Woonstarters	23
Bijlage: Dankwoord en onderzoekverantwoording	26

Met betrekking tot hoofdstuk 5, de resultaten per thema, geven we de uitkomsten weer van groot naar klein. Dat wil zeggen dat we eerst ingaan op de hoofdbehoeften van jongeren (van 11 tot 25 jaar) in het algemeen en daarna inzoomen op doelgroep specifieke inzichten als die er zijn.

In dit rapport zijn cartoons opgenomen die speciaal voor dit project gemaakt zijn door cartoonist John Körver. Daarnaast bevat het document foto's van werkbladen, sfeerbeelden en twee beknopte interviews met betrokken onderwijsprofessionals van respectievelijk hogeschool Inholland en TU Delft. Zij geven een beknopte reactie op het onderzoek en de uitkomsten.

CONTACT
Neem bij vragen over de inhoud van deze rapportage contact op met James Smith van Youngworks, via telefoon: 020-419 98 40 of e-mail: james@youngworks.nl

1. MANAGEMENTSAMENVATTING

In opdracht van de gemeente Delft heeft Youngworks in kalenderjaar 2018 een kwalitatief onderzoek uitgevoerd onder Delftse jongeren in de leeftijd van 11 tot 25 jaar, met het idee om input op te halen voor de Omgevingsvisie van de gemeente. De gekozen werkvorm betrof co-creatie, waarbij jongeren niet alleen hun mening en wensen deelden, maar ook geactiveerd werden om mee te denken over mogelijke oplossingsrichtingen. De focus hierbij lag op vier thema's: Leuke dingen doen, Vervoer, Buiten zijn en Wonen in Delft. De sessies leverde naast input op deze onderwerpen ook een aantal thema-overstijgende inzichten op die te maken hebben met veiligheid, duurzaamheid, solidariteit en sociale cohesie.

Veel van de uitspraken, ideeën en oplossingsrichtingen waar jongeren mee kwamen staan niet op zichzelf. Als je ze in een groter kader plaatst, dan raken ze ook een belangrijke fase waarin jongeren zich begeven: de overgang van kind naar volwassen worden. Jongeren ontdekken steeds meer wie ze zijn en ontwikkelen zo hun eigen identiteit. De woonomgeving waar jongeren in opgroeien is van grote betekenis op de identiteitsontwikkeling, want ze spiegelen zich aan de dingen die ze kennen en zijn aan de andere kant op zoek naar nieuwe ervaringen en contacten. Er zijn vier overkoepelende inzichten die te koppelen zijn aan de uitkomsten van de verschillende thema's:

1. Woonbeleving is niet enkel gebaseerd op activiteiten, ook op perceptie en imago onder peers.
2. Socialisatie op jonge leeftijd bepaalt grotendeels de voorkeuren en activiteiten van jongeren.
3. Jongeren zijn in hun vrije tijd sterk gefocust op het onderhouden en uitdiepen van hun sociale contacten.
4. De behoefte van jongeren aan flexibilisering in hun vrijetijdsbesteding.

Drie hoofdbehoeften
De co-creatie met jongeren kenmerkte zich door veel diversiteit tussen verschillende leeftijdsgroepen (11 tot 25 jaar). Maar we zagen ondanks verschillende levensfases en leeftijden ook een rode draad in de wensen en behoeften van jongeren en die laat zich volgens ons vertalen in drie kansen voor de gemeente Delft:

1. **Een knusse stad met mooie historische kern, maar weinig verrassend en onderscheidend aanbod voor jongeren: kansen voor verbetering en verduurzaming.**
   Alle basisvoorzieningen zijn in Delft aanwezig en jongeren weten deze goed te benoemen en te vinden. Ze waarderen de oude stadskern, de gezellige grachten en het mooie nieuwe Centraal Station. Studenten zijn trots op hun campus. Vrije tijd brengen jongeren het liefste buiten door met vrienden en op plekken in en rond de stad waar veel groen is en iets te beleven valt.

   Maar het groen, het (fiets)verkeer, voorzieningen in de openbare ruimte (zoals fietsenstallingen, sportgelegenheden, speelplaatsen, parken) en het woningaanbod voor studenten staan volgens jongeren onder druk. Ook vinden veel jongeren Delft nu saai en ze missen ze in Delft bepaalde activiteiten, waaronder kortlopende leuke-doe-dingen zoals festivals en uitgangsgelegenheden zoals "De Uithof", die aansluiten bij hun leeftijd en interesses. Om leuke kleding te shoppen gaan jongeren nu liever naar een andere stad. Op veel fronten kan de gemeente Delft nog een kwaliteitsslag maken, in enerzijds het verbeteren van het aanbod en aansluiting op de doelgroep en anderzijds het verduurzamen van huidige voorzieningen.

Volgens jongeren komt het aanbod van groen en de natuur in de stad in gevaar door de vele bezoekers, de nieuwbouw, verbouwingen en herprofilering. Voor de toekomst van Delft willen jongeren juist het groen en de natuur als plek om buiten te zijn en te 'chillen' behouden. Met name studenten dragen hiervoor heel concrete ideeën aan zoals het beter benutten van het bestaande groen, minder verstening, meer groen, het combineren van functies zoals het aanleggen van daktuinen en sportvelden die het water opvangen.

2. **Delft fietsstad, compact en bereikbaar: pak een aantal knelpunten aan en maak het (fiets)verkeer en OV toekomstbestendig.**
   Jongeren wonen, verblijven en verplaatsen zich met veel plezier in Delft. Dit doen ze massaal op de fiets en op de tweede plaats met het OV. Jongeren van alle leeftijden benoemen dat er veel wegwerkzaamheden tegelijk worden aangepakt en dat dit vaak tot ontstoppingen leidt. Als mogelijke oplossing dragen ze aan dat de gemeente eerder over omleidingen en de noodzaak ervan communiceert.

   Juist omdat de fiets een veelgebruikt vervoersmiddel is, zien de jongeren dat er veel ruimte is voor verbetering, zoals de kwaliteit en veiligheid van fietspaden (denk aan markering en belijning), fietsroutes en doorstroom (denk aan openstaande bruggen), voorkomen van fietsendiefstal en stallingsmogelijkheden. Met betrekking tot het stallen wordt het nieuwe station vaak genoemd, want dat heeft te weinig capaciteit. *"Ik heb weleens mijn trein gemist, omdat er geen plek was om mijn fiets te stallen."* De wens is dat er meer fietsenstallingen rond of bij het CS komen. Maar ook meer fietsenstallingen bij station Delft Zuid, Pathé bioscoop en midden in het centrum. Jongeren vinden het niet erg als daarvoor een aantal autoparkeerplaatsen wordt opgeofferd. Sterker nog, jongeren zien liever een verdere afname van gemotoriseerd verkeer in de binnenstad.

   Met betrekking tot het openbaar vervoer zijn de meeste jongeren positief over de verbindingen van en naar Delft, maar op een aantal punten kan het OV in Delft nog beter en aantrekkelijker. Denk bijvoorbeeld aan een snellere verbinding naar de TU Campus, betere wachtvoorzieningen (tram- bushokjes) en meer eigentijdse faciliteiten in het OV zoals gratis WiFi, oplaadpunten voor je mobiel en meer camera's voor de veiligheid.

3. **Diversiteit en sociale cohesie als aandachtspunt: een impliciete roep om meer inclusiviteit.**
   Uit alle leeftijdsgroepen kwam min of meer dezelfde behoefte: Delft kent veel soorten inwoners en diverse doelgroepen en iedereen leeft een beetje in zijn of haar eigen bubbel. Het lijkt alsof steeds meer mensen (en ook jongeren) de toenemende individualisering beu zijn. Uit de co-creatiesessie met jongeren komen de volgende ideeën:
   - De jongste doelgroep (12 jaar) droomt van een leuke, sociale leefomgeving waar mensen elkaar kennen en voor elkaar klaar staan. Een basisschoolleerling zou om die reden meer buurtfeesten en activiteiten willen organiseren, *"zodat men elkaar beter kan leren kennen en meer vertrouwen."*
   - Ook de mbo-studenten (16 jaar) waarderen de diversiteit in Delft, zij noemen heel specifiek de internationale studenten als doelgroep die volgens hen de stad interessant maakt. Om de verschillende doelgroepen met elkaar in contact te laten komen, zou er een aantrekkelijke plek ergens in de openbare ruimte moeten komen, die zowel een ontmoetingsfunctie heeft als mensen verbindt met elkaar.
   - Volgens jongvolwassenen (20+) moet er een buurtplan of straatplan komen voor meer sociale cohesie en dat moet gefinancierd worden door de gemeente. Ook noemen ze gemixt wonen (zoals in Alkmaar) als voorbeeld

van een vorm die leidt tot meer saamhorigheid. Tevens zien studenten aan de TU duurzaamheid als thema om zowel studenten als inwoners van Delft met elkaar te verbinden.

Belangrijk aandachtspunt om hierbij te vermelden is dat jongeren in hun gedrag (bijvoorbeeld daadwerkelijk deelnemen aan een buurtfeest) nog niet zo inclusief zijn, maar wel inclusieve normen en waarden hebben. Wat zou de rol kunnen zijn van de gemeente Delft hierin? Er liggen kansen om jongeren een rol te geven bij het bedenken, ontwikkelen en uitvoeren van activiteiten of interventies voor meer sociale cohesie.

Dit zijn de drie kansen die voortkomen uit de hoofdbehoeften die jongeren hebben als het over de toekomst van hun Delft gaat. Er zijn nog veel meer praktische en constructieve ideeën aan het licht gekomen tijdens de co-creatie die als input kunnen dienen voor de Omgevingsvisie van Delft. Deze leest u in deze eindrapportage.

Sfeerimpressie van de co-creatiesessie met hbo- en wo-studenten op 25 september 2018

2. DOELSTELLING EN DOELGROEP

DOELSTELLING
Tijdens dit co-creatietraject stond de volgende doelstelling centraal:

Delftse jongeren in de gelegenheid stellen concrete input te leveren voor de nieuwe omgevingsvisie van de gemeente Delft voor de komende jaren.

DOELGROEP
Jongeren in leeftijd van 11 tot 25 jaar namen deel aan het onderzoek. Dat is een zeer diverse groep. Om tot een goede afspiegeling te komen te midden van al die diversiteit, hebben we zoveel mogelijk rekening gehouden met de leeftijdscategorieën, de verschillende opleidings- en welvaartsniveaus en levensfases waarin jongeren verkeren. Ook hebben we rekening gehouden met de verschillende buurten waarin jongeren opgroeien.

Categorie:	**Totaal aantal:**
Primair onderwijs: scholieren uit groep 8, drie scholen: • De Bonte Pael • De Horizon • Jan Vermeer	55
Scholieren uit het voortgezet onderwijs (van VMBO tot atheneum) • Laurentius De Praktijkschool • Christelijk Lyceum Delft • Stanislas College	93
Studenten MBO, HBO en Technisch Universiteit (TU)	63
Woonstarters (nog studerend of al een baan)	13 +
	224

3. AANPAK

Jongeren zijn de potentiele (eind)gebruikers van de openbare ruimte en gebruikers van de (gebouwde) voorzieningen in Delft. Daarom is het belangrijk dat jongeren gehoord worden in hun behoeften, wensen en ideeën over hoe de gemeente Delft de (fysieke) omgeving van de toekomst wil gaan vormgeven en inrichten. Wat zijn hun ervaringen? Hoe kan de omgeving nog beter afgestemd worden op hun woon-, werk- en recreatiebehoeften? Wat denken jongeren nodig te hebben, nu en vooral later? Om al deze vragen te beantwoorden hebben we ervoor gezorgd dat jongeren die deelnamen aan de co-creatiesessie zich te allen tijde comfortabel, gehoord en uitgenodigd voelden om hun meningen en ervaringen te delen. We hebben hiervoor ervaren procesbegeleiders (moderators) ingezet, creëerden een inspirerende setting en gebruikten uitnodigende werkvormen.

KEUZE THEMA'S
In de omgevingsvisie komen negen thema's aan bod. Niet ieder thema sluit aan bij de belevingswereld van jongeren. We zijn daarop op zoek gegaan naar een match tussen de thema's die aan bod komen en de interesses van jongeren. We kwamen op de volgende vier thema's die voor hen relevant en betekenisvol zijn:
- Leuke dingen doen in Delft
- Vervoer
- Buiten zijn
- Wonen in Delft (specifiek voor de jongvolwassenen)

Veiligheid en duurzaamheid hebben we als aandachtspunten ook nog meegenomen.

WERKWIJZE
In de bijlage hebben we een beschrijving toegevoegd van de werkvormen die we hebben gebruikt. Op hoofdlijnen bestond onze aanpak uit de volgende vier stappen:

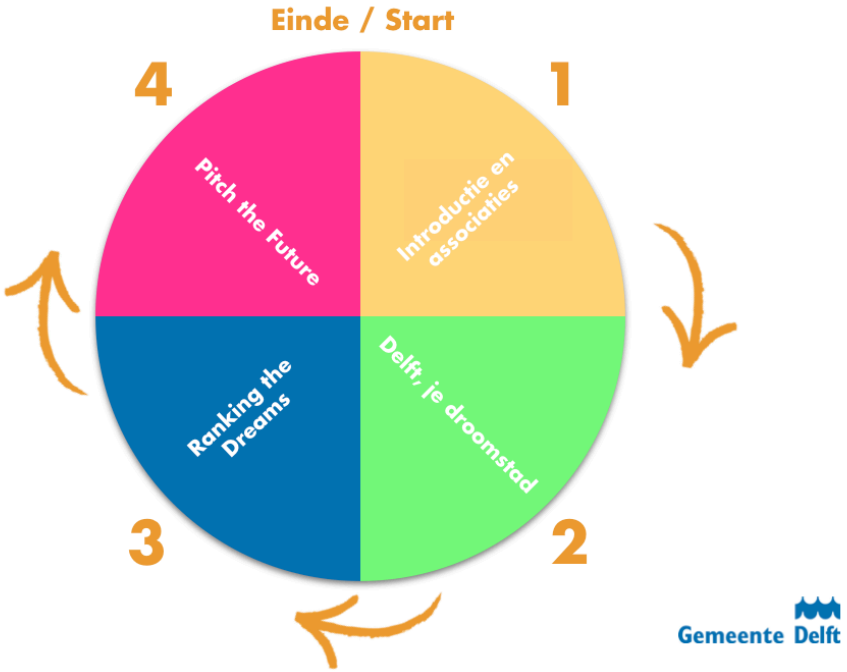

Tijdens de co-creatiesessies hebben we de werkvormen (manier van vraagstelling) aangepast waar dat nodig was op de doelgroep en gekeken naar de categorie jongeren. Een 11-jarige basisscholier denkt uiteraard minder abstract dan een 19-jarige student. Tegelijk geloven we dat zij over de toekomst van Delft allemaal ideeën hebben. We maakten deelname aan de co-creatiesessie zo laagdrempelig mogelijk, door jongeren op te zoeken op de plek waar ze leren, studeren of werken.

KERNTEAM VAN STUDENTEN
Nog voordat de co-creatiesessies van start gingen hebben we eerst een aantal Delftse studenten geworven, die een studie doen die raakvlakken heeft met de omgevingsvisie. Denk aan bouwkunde, Landscape & Environment, planologie etc.

Uiteindelijk meldden dertien studenten zich aan en daarvoor organiseerden we op 17 januari 2018 een kick-off, waarbij we ze meenamen door het programma. De studenten dachten als eerste mee over de toekomst van Delft. Van dit aantal zijn zes studenten tot aan het einde zeer betrokken gebleven. Met veel enthousiasme vormden zij het kernteam. Tijdens de co-creatiesessies vervulden zij een actieve rol op scholen, door de leerlingen te activeren met een quiz of spel en ook ondersteunden zij onze procesbegeleiders met het maken van notulen.

4. OVERKOEPELENDE INZICHTEN JONGEREN

'We willen meer leuke activiteiten in Delft.' 'Er zijn te weinig parken.' 'Ik mis leuke kledingwinkels in Delft, hiervoor ga ik naar een andere stad.'

Dit zijn zo maar een aantal uitspraken van jongeren en deze staan niet op zichzelf. Als je ze in een groter kader plaatst, dan raken ze ook een belangrijke fase waarin jongeren zich begeven: de overgang van kind naar volwassen worden. Jongeren ontdekken steeds meer wie ze zijn en ontwikkelen zo hun eigen identiteit. De woonomgeving waar jongeren in opgroeien is van grote betekenis op de identiteitsontwikkeling, want ze spiegelen zich aan de dingen die ze kennen en zijn aan de andere kant op zoek naar nieuwe ervaringen en contacten. Op welke wijze biedt de gemeente Delft jongeren deze voldoende?

Op basis van deskresearch schetsen we eerst een aantal overkoepelende inzichten, die we later kunnen koppelen aan de uitkomsten per thema. Als we over 'jongeren' praten, dan hebben we het steeds over de doelgroep van 11 tot ca. 25 jaar. Als we een specifieke leeftijdsgroep bedoelen, lichten we dat expliciet uit.

De geraadpleegde bronnen staan in de onderzoeksverantwoording op pagina 20.

4.1. Woonbeleving is niet enkel gebaseerd op activiteiten, ook op perceptie en imago onder peers.
Het beeld van de woonomgeving is niet enkel gebaseerd op de activiteiten die jongeren er ondernemen en wat ze dagelijks in het straatbeeld zien; hun beeld van hun leefomgeving is juist grotendeels gebaseerd op de activiteiten die ze er kunnen ondernemen en op het imago dat de buurt heeft in hun sociale omgeving. Zelfs wanneer jongeren al jaren in een specifieke buurt wonen, blijven ze de ideeën en voorbeelden van hun sociale contacten (vrienden, kennissen, klasgenoten die in een andere buurt of plaats wonen) spiegelen aan hun eigen woonomgeving. Bijvoorbeeld: een jongen uit de Tanthof heeft een voetbalvriendje in Den Haag en die heeft een Pannakooi (voetbalveld met doeltjes) voor de deur. De jonge Delftenaar wil ook een Pannakooi in zijn eigen straat.

Dit is een belangrijk inzicht: het toont dat een divers sportief en cultureel aanbod kan bijdragen aan het woonplezier van jongeren, ongeacht of ze zich inhoudelijk voelen aangesproken door dit aanbod en hier daadwerkelijk gebruik van zullen maken.
De aanwezigheid van kunst en diverse culturele initiatieven draagt bijvoorbeeld voor hen bij aan een 'bruisend', kunstzinnig en cultureel verantwoord imago van de stad of de buurt. En dat positieve imago draagt indirect bij aan het woon- (en bezoek)plezier. Wanneer dit culturele imago iets is waar zij zichzelf qua doelgroep of thematiek mee kunnen identificeren, is dat extra waardevol.

4.2. Socialisatie op jonge leeftijd bepaalt grotendeels de voorkeuren en activiteiten van jongeren.
Wetenschappelijk onderzoek laat zien dat de basis voor zowel een sportieve leefstijl als voor een brede culturele interesse in de kinder- en tienerjaren wordt gelegd. Voorkeuren en normalisering van sportieve en culturele activiteiten zijn voor een groot deel namelijk een gevolg van socialisatie.

Diverse omgevingsfactoren vergroten tijdens het opgroeien bijv. de kans op (structurele) cultuurparticipatie onder jongeren:

- Hoe hoger het opleidingsniveau en de sociaal-economische status van ouders, hoe groter de kans op structurele cultuurdeelname.
- Hoe meer divers de smaak en het mediagebruik van ouders, hoe groter de kans op een diverse culturele interesse van hun kinderen (ook op latere leeftijd).
- Hoe meer aandacht voor kunst en cultuur op school, hoe groter de culturele interesse in het verdere leven van jongeren.

- Hoe meer aandacht voor kunst en cultuur in de vriendenkring, hoe groter de structurele culturele interesse van jongeren.

Het internaliseren van bijvoorbeeld een sportieve leefstijl is ook deels afhankelijk van de status en zichtbaarheid van sport binnen het gezin en de leefomgeving. Wanneer sport niet op vroege leeftijd wordt gestimuleerd, adopteren kinderen minder snel een sportieve levenshouding en is het ook lastiger om op late leeftijd actief te worden (of blijven).

Vanwege de grote invloed van socialisatie tijdens de kinder- en tienerjaren is het daarom belangrijk om bewoners al op jonge leeftijd in aanraking te brengen met dingen ondernemen, sport en kunst & cultuur: met een divers aanbod gericht op kinderen en tieners 'kweek' je bij wijze van spreken sportieve en/of cultureel geïnteresseerde jongeren en (jong)volwassenen.
Dit inzicht heeft ook betekenis wanneer we het hebben over het aanspreken en activeren van jonge bewoners in de toekomst: het activeren van jongeren die nu passief zijn is namelijk een grote uitdaging. Omdat hun basis reeds gelegd is, is het extra moeilijk om ze voor nieuwe, onbekende dingen te enthousiasmeren en zo te activeren. Het is kansrijker om met aanbod aan te sluiten bij de bestaande interesses, met als hoofddoel het prikkelen van hun (soms) ondergesneeuwde, in hun jeugd ontstane enthousiasme.

4.3. Jongeren zijn in hun vrije tijd sterk gefocust op het onderhouden en uitdiepen van hun sociale contacten.
Zowel in het buiten zijn, sport- en kunst & cultuurbeleving van jongvolwassenen overheerst het belang van het sociale. In veel gevallen zijn buiten spelen, leuke dingen doen (sportief of cultureel) primair een sociale bezigheid: een mogelijkheid om de band met vrienden te onderhouden of uit te diepen. De sportieve en of culturele waarde staat regelmatig op de tweede plaats. Mogelijkheden voor onderlinge interactie, het bewust zijn van de gedeelde beleving en een mogelijkheid voor voor- en nazitten (praten) verhogen het plezier. Nog meer dan voor oudere doelgroepen.

Hoewel jongeren tijdens de adolescentie steeds zelfstandiger worden ten opzichte van hun ouders zijn ze nog steeds sterk gefocust op 'de ander': Vrienden maken en houden, geaccepteerd worden in de groep, erbij horen: het is nog steeds relatief belangrijk. Leeftijdsgenoten dienen nog steeds als belangrijkste referentiekader bij het opdoen van nieuwe ervaringen: wat vinden mijn vrienden hiervan? En verhoogt of verlaagt dit mijn status binnen de groep? Dit soort vragen spelen nog zeer sterk onder met name 18-23 jarigen en binnen activiteiten zoeken deze jongvolwassenen daarom vaak naar mogelijkheden om die vragen te beantwoorden.

4.4. Flexibilisering
Het leven van jongvolwassenen in de leeftijd van 18-27, wordt gekenmerkt door snel veranderende prioriteiten en intensieve sociale contacten. Er is relatief veel tijd voor leuke dingen (indien student/starter zonder kinderen), maar agenda's zijn vaak vol. Controle over de eigen tijd en de mogelijkheid om meerdere activiteiten te combineren (met name sociaal, met inhoudelijk of sportief) is belangrijk. Van activiteiten die ze ondernemen verwachten jongvolwassenen daarom dat hun autonomie gewaarborgd blijft.

Jongvolwassenen zijn dus gewend aan controle over hun eigen tijd en activiteit. Ze verwachten dit ook binnen de context waarbinnen ze dingen buiten ondernemen (sport, kunst & cultuur): ze willen zelf bepalen wat ze consumeren en willen de regie slechts deels uit handen geven:

- Qua culturele activiteiten vraagt dit om een laagdrempelig, afwisselend en interactief aanbod. Deze behoeften verklaren onder andere de populariteit van culturele evenementen (festivals) onder jongvolwassenen. Deze zijn vooral aantrekkelijk vanwege de saamhorigheid, gezelligheid (interactie) en de unieke beleving die gepaard gaat met een thematische festivalomgeving.

- Op het gebied van sport geldt dat jongvolwassenen steeds meer naar sportvormen zoeken die binnen hun veranderende leefstijl passen. Met name wanneer ze sporten vanuit een instrumentele motivatie (gericht op fit blijven, niet primair op plezier) willen ze graag zelf bepalen wanneer, waar en met wie ze sporten.

- Flexibiliteit zoeken jongvolwassenen niet alleen in een vrijere momentkeuze. Ze zoeken het ook in de verbindingsvorm (aansluiten bij een vereniging of afsluiten van een abonnement). Jongvolwassenen hechten aan hun gevoel van vrijheid. Een structurele verbinding met een sportclub of vereniging sluit hier niet op aan. Experts herkennen een groeiende behoefte aan snacksporten, vrijblijvend afwisselen van verschillende sporten, en een toenemende abonnementenmoeheid.

5. RESULTATEN PER THEMA

In dit hoofdstuk geven we een antwoord op de vraag: hoe denken jongeren over de toekomst van Delft als het gaat om leuke dingen doen, vervoer, buiten zijn en wonen?

Tijdens iedere co-creatiesessie verdeelden we de deelnemende klas/groep jongeren in een aantal subgroepen. Iedere subgroep kreeg een eigen thema waarop ze 2 uur lang met elkaar en een moderator van Youngworks aan de slag gingen.
Zo is ieder thema een keer bekeken en besproken met jongeren van verschillende leeftijden en in andere leeftijdsfasen. Dat sluit goed aan bij het feit dat dé jongere niet bestaat. Jongeren zijn geen homogene doelgroep. Er is een uitgebreid procesverslag van alle co-creatiesessies beschikbaar, we gaan in dit rapport in op de belangrijkste overkoepelende inzichten.

Per thema zullen we eerst de overeenkomstige hoofdbehoeften van jongeren (11-25 jaar) benoemen. Daarnaast zijn er nog specifieke inzichten per groep, want de leefomgeving en het referentiekader van leerlingen op de basisschool is een stuk kleiner dan dat van de studenten en jongvolwassenen, die bijna afgestudeerd zijn en/of al op zichzelf wonen.
Dit verschil in referentiekader, leer- of woonsituatie, maar ook socialisatie en leefstijl heeft gevolgen voor de omgevingsbehoeften en hoe zij denken over leven en wonen in en rondom Delft. Daarom zullen we per thema ook eventuele verschillen of specifieke inzichten benoemen.

LEUKE DINGEN DOEN

HOOFDBEHOEFTEN

Meer kortdurende leuke-doe-dingen
Delftse jongeren weten het huidige aanbod aan activiteiten, evenementen, cultuur- en sportmogelijkheden in Delft goed te benoemen. Ze waarderen het aanbod over het algemeen, maar vinden het nog wat saai. De meeste jongeren weten heel goed wat er elders te halen valt en, spiegelend daaraan, wat ze in hun eigen omgeving nog missen. Dit zijn vooral activiteiten die kort duren (2 uur), waar ze vrienden kunnen ontmoeten, iets actief doen, lol en vertier hebben en waarna ieder weer zijn eigen gang gaat.

De behoefte aan een zwembad, buitenzwembad of waterpark wordt ontzettend vaak genoemd. *“Om te zwemmen ga ik nu naar Pijnacker omdat de zwembaden in Delft oud en klein zijn. En in de zomer hebben we Delftse Hout, maar daar kun je bijna nooit zwemmen door de blauwalg.”* Een zwembad (wedstrijdbad) op de campus zouden zowel studerende als niet-studerende jongeren erg waarderen.

Er is volgens de jongvolwassenen niet genoeg amusement in Delft. Als het vies weer is en je wilt iets doen met vrienden, is er niet zoveel te doen. Ze hebben behoefte aan een plek (overdekt) waar je naartoe kunt gaan om leuke dingen te doen met vrienden, ook als het slecht weer is. Oplossing: Een ‘Uithof’ zoals ze ook in Den Haag hebben. Dit is een plek waar je allerlei amusement kunt vinden en je je dus met vrienden goed kunt vermaken.
“Er moet een schaatsbaan zijn, een Jump XL, een skibaan/Snowworld, een kartbaan, een paintbalplek en een bar.”

Andere kortdurende doe-dingen die veel worden genoemd zijn:
- bowlen, lasergamen
- een trampolinebar of Jumpsquare
- midgetgolfbaan
- pretpark
- musea
- boomhutpark, skatepark
- een dierenpark (met exotische dieren)
- escaperoom
- Monkeytown (zoals in Rijswijk)

Hoogwaardige en toegankelijke speel- en sportmogelijkheden
Jongeren over de hele linie, komen graag buiten om actief te zijn en met elkaar te sporten en te bewegen. Ze zijn blij met de sportveldjes en de schaars aangelegde speelvelden, soms met doeltjes of een omheining. De jongeren die voetballen geven de voorkeur aan veldjes met gras en ze zouden daar graag meer voetbaldoeltjes zien die de gemeente verzorgt. Ze noemen echter wel dat ze op natuurlijke veldjes vaak niet kunnen spelen, vanwege de regen en het water dat blijft liggen vanwege de slechte afwatering. In die zin wensen ze liever een voetbalkooi of sportveldjes met een goede ondergrond, desnoods beton met goede afwatering, zodat het water snel wegloopt. *"Zo'n Pannakooi is echt vet, er zit ook een afscherming omheen, zodat de bal niet in de sloot belandt."*
Ten opzichte van speel- en sportmogelijkheden vragen jongeren met name om meer voorzieningen die goed toegankelijk en van betere kwaliteit zijn.

Ook jongvolwassenen (18-25 jaar) delen deze behoefte en voegen daaraan toe dat zij het huidige aanbod waarderen. Vooral de voorzieningen die vrij toegankelijk zijn voor iedereen vallen bij hen in de smaak: *"Wat mij betreft mogen er meer sportvoorzieningen komen waarvoor je geen lid hoeft te zijn, zoals een mountainbikeparcours.* Dit sluit aan bij het overkoepelende inzicht (4.4) dat jongeren controle willen hebben over hun eigen tijd en activiteiten. Vanuit hun gevoel van vrijheid willen ze niet vastzitten aan dure (sport)abonnementen, maar hierin meer flexibiliteit behouden.

Het leven is een festival
Vrije tijd is de afgelopen jaren een steeds belangrijker rol gaan spelen in de samenleving en de vrijetijdsindustrie speelt daarop in met focus op het aanbieden van belevenissen. Jongeren willen eendaagse festiviteiten die hun leven verrijken op een manier die je de volgende dag nog kan herinneren en toepassen. Muziek-, foodtruck-, en lifestylefestivals spelen in op die behoefte. Veel jongeren, ook onder 18 jaar geven aan hier ook meer van te willen. Het liefst zo dicht mogelijk in het centrum (zoals de openlucht bioscoop), maar een plek buiten het centrum zoals in Delftse Hout zien jongeren ook als geschikte locatie voor dit soort evenementen. Een voorwaarde is wel dat het betaalbaar moet zijn en dat er voldoende promotie voor wordt gemaakt zodat iedereen op de hoogte kan zijn.

Wij houden van groen en parken
Jongeren zijn het er massaal over eens dat Delft groen moet blijven en er het liefst meer parken bij moet krijgen. Zo noemen leerlingen van basisschool Jan Vermeer de Rolandholstlaan; *"Daar is echt te weinig groen."*
De jongste doelgroep geniet vooral van het groen en parken om buiten te spelen (om verstoppertje te doen), terwijl oudere jongeren het groen waarderen omdat ze genieten van de schoonheid ervan en het is goed voor het milieu. Om de huidige parken aantrekkelijker te maken moeten er meer activiteiten georganiseerd worden, bijv. festivals. Ook kunnen er betere voorzieningen komen, zoals wc's en horeca.

De speeltuin voor jong & oud
Wie denkt dat de speeltuin alleen aantrekkelijk is voor kleine kinderen heeft het mis. Jongeren van zowel primair onderwijs als voortgezet onderwijs vinden speeltuinen nog steeds erg leuk. Wat de jongeren betreft zouden er in Delft speeltuinen voor de 'oudere

jongere' bij mogen komen. " *Waar je kunt hangen, chillen of in zo'n mega-schommel kunt zitten."* Ook de jongvolwassenen (vanaf 18 jaar) zouden zo'n plek waarderen: *"Ik hou echt van speeltuinen, tsja het is maar waar je plezier uithaalt."*

DOELGROEPSPECIFIEK

Meiden vs. jongens (PO)
Op de basisschool zie je nog een duidelijke tweedeling in de interesses die meiden en jongens hebben.
Meisjes noemen vaker dan jongens een plek met (het verzorgen van) dieren, een manege, natuurplekken en helpen op moestuinen of boerderijen.
Jongens noemen met name plekken waar ze kunnen ravotten, bootje varen, klimmen en ontdekken, zoals een outdoor Fortnitepark, skatepark, een survival- of freerunbaan en een technologiemuseum.

De veilige buurt (PO)
Leerlingen van De Horizon (10-12 jaar) in de wijk De Buitenhof noemden, als enige leerlingen van de drie scholen die deelnamen aan de co-creatiesessies, het gemis van veiligheid, schoon- en heelheid op straat. Hierbij moet worden opgemerkt dat de leerlingen ook een gastles op school hadden gekregen van iemand met het onderwerp 'veiligheid in de wijk'.
De leerlingen ervaren meer dan andere leerlingen die we spraken een gevoel van onveiligheid als gevolg van criminaliteit: *"Je kan wel buiten spelen, maar het is niet veilig."* Een manier om meer veiligheid in de buurt te creëren is volgens de leerlingen meer beveiliging, meer wijkagenten en meer camera's in de wijk.
In relatie tot veiligheid en leuke dingen doen, noemen de leerlingen van De Horizon ook dat ze een schonere straat en parken wensen en dat er meer voorlichting moet komen die mensen aanzet tot minder vervuilen.

Meer cultuuraanbod en studie- en leerwerkplekken (PO en VO)
Met verwijzing naar de overkoepelende inzichten worden de interesses van jongeren voor een groot deel bepaald op jonge leeftijd door waar en hoe ze opgroeien. De omgeving is van grote invloed (zie 4.2). Zo is het opvallend dat leerlingen van basisschool Jan Vermeer andere activiteiten noemen dan leerlingen (10-12 jaar) van De Horizon of De Bonte Pael. Leerlingen van Jan Vermeer noemen de VAK en bibliotheek als plek om leuke dingen te doen. En als je vraagt waar ze behoefte aan hebben als het gaat om leuke dingen doen, dan noemen ze muziek maken, kinderfestivals, workshops en een veganrestaurant.

Een vergelijkbare uitkomst zien we bij vwo-leerlingen op het Stanislas (13-18 jaar). Ook zij noemen De VAK, de bibliotheek en de TU Bieb als plek voor "leuke dingen". Daaruit voorvloeiend hebben de vwo-leerlingen ook de wens tot meer studie- en leerwerkplekken in de stad. De huidige plekken waar deze jongeren dit doen zijn vaak te druk, er zijn te weinig plekken. Er is behoefte aan speciale studie- en stilteruimtes: *"Thuis word ik snel afgeleid, een andere omgeving dwingt me om echt te gaan leren."*
Naast deze speciale studieruimtes willen de leerlingen van het Stanislas ook meer plekken in de stad waar je kunst mag maken en kunt bekijken. *"Er zijn in Delft niet echt veel grote beelden van kunstenaars,"* aldus een leerling. De leerlingen denken ook aan een graffitimuur.

Kledingwinkels moeten aantrekkelijker (PO en VO)
Kleding is voor veel jongeren een belangrijk onderdeel van hun identiteit. *"Voor echt leuke kledingmerken ga ik nu naar een andere grote stad."* Het huidige aanbod van kledingmerken dat gevestigd is in de binnenstad, sluit niet goed aan op de behoefte van jongeren. *"Er zijn nu teveel dezelfde soort winkels en weinig bekende merken."*

Winkelketens die jongeren 11-14 jaar noemen zijn: Cool Cat, Primark. Jongeren van 14-18 jaar noemen: Bershka, Zara en Pull&Bear.

Uitgaansgelegenheden voor ieder wat wils (VO en jongvolwassenen*)
Wat de jongeren opvalt zijn de vele cafés en uitgaansgelegenheden voor 18+. Zestienjarigen vallen volgens de jongeren net buiten de boot. Op vrijdag- en zaterdagavond zou daar meer aanbod voor mogen komen.
De jongvolwassenen wensen ook uitbreiding van het nachtelijk uitgaansleven of het oprekken van de openingstijden. Verruimde openingstijden zouden jongeren überhaupt willen zien voor meer voorzieningen in de stad.
Ook meer laagdrempelige podia zouden een mooie aanvulling zijn op het huidige aanbod. Daarbij denken jongeren aan een groot poppodium of cultureel centrum. Zo spraken we op de TU een aantal studenten die spelen in een band en daarvoor een geschikte oefenruimte, danwel een plek missen waar ze vaker kunnen optreden.

*Onder jongvolwassenen vallen de jongeren in de leeftijd vanaf 18 tot 25 jaar die we spraken op het MBO/HBO/TU.

Het aanbod in het centrum beter mixen (Jongvolwassenen)
Ook de jongvolwassenen (18-25) kijken breder dan alleen het aanbod kledingwinkels, zij vinden dat het winkelaanbod over het algemeen beter gemixt kan worden. Hen valt vooral op dat er op de Grote Markt veel toeristenwinkels zijn en dat maakt het eentonig, terwijl een straat verderop alle mooie winkels bij elkaar zitten.
Als belangrijke aanvulling daarop geven een aantal mbo-studenten aan, dat als het om een gemixt aanbod gaat, zij ook graag meer op multicultureel gebied willen. "*Als er meer multiculturele restaurants en meer activiteiten komen zoals live muziek, concerten, luxe restaurants/lounges zou het meer mensen/jongeren trekken om naar Delft te komen.*"

Leuke dingen op de Campus (Jongvolwassenen)
De huidige voorzieningen en faciliteiten op de TU Campus die de studenten noemen zijn het Mekelpark (in de zomer lekker chillen), de TU-bibliotheek, studieplekken, horecavoorzieningen en "X" en deze zijn met name functioneel van aard. Het mengen van diverse functies (ondersteunend aan ontspanning en zelfstudie), zoals in gebouw 'Pulse' zorgt er wel voor dat studenten langer op de campus kunnen blijven hangen. *"Voor vertier en echte ontspanning ga ik liever naar de stad, want de campus is nog iets te formeel om lekker te blijven hangen."* Over het algemeen zijn de jongeren trots op de campus en vinden dat de gemeente Delft nog meer kan benadrukken dat zij een innovatieve en creatieve stad is. Een extra toeristentrekker, zoals een Hightech Science Museum zou een mooie aanwinst zijn.

Meer sociale cohesie door activiteiten (Jongvolwassenen)
Tijdens de co-creatiesessie met hbo- en TU-studenten kwamen naast hele concrete behoeften in relatie tot leuke dingen doen (zie hierboven), ook overstijgende inzichten aan bod. Zo mist de stad volgens de studenten saamhorigheid tussen de verschillende inwoners. De vele studenten zoeken hun eigen groepjes op en Delft kent een bruisend verenigingsleven. Dit zorgt wel voor scheiding tussen de studenten en de overige burgers en er is weinig stimulans van spontane initiatieven tussen beide. Volgens de jongeren zou je dit laagdrempelig kunnen stimuleren met ontmoetingsplekken: zoals een boardgame café, studeer- of flexplekken en creatieve centra waar je voor je hobby terecht kan en anderen kan ontmoeten.

EN DAN NOG... ENKELE OPVALLENDE UITKOMSTEN

- Als de jongeren het voor het zeggen hadden dan komen er in de openbare ruimte meer oplaadpunten, Wifi-punten en plekken waar je drinkwater kunt tappen.
- Jongeren noemen heel vaak eten als activiteit die ze ondernemen met vrienden in het kader van leuke dingen doen in Delft. Met name de McDonalds wordt heel vaak genoemd.
- Er zijn jongeren die vuurwerkvrije zones wensen in Delft.
- Jongeren noemen de overlast van ganzenpoep en hondenpoep die hun lol soms bederven. Ook blauwalg in de natuurwateren wordt vaak genoemd.
- Leerlingen van het MBO noemen ook nog de wens voor een stadstrand. Daarnaast wensen zij een fontein op de Grote Markt. *"Het is nu te kaal, een fontein op de Grote Markt trekt mensen. Ik zou dan wel wat langer op het plein blijven hangen."*
- Een shisha lounge wordt ook genoemd door mbo-studenten als aanvulling op de huidige leuke dingen in Delft.

Interview met Ted van der Klaauw

Ted van der Klaauw is werkzaam als docent Ruimtelijke Ordening en Planologie aan de opleiding Landscape & Environment Management bij hogeschool Inholland. Een aantal van zijn leerlingen nam deel aan de co-creatiesessies. Wij vroegen hem om een reactie op dit onderzoek.

Wat vind je ervan dat jongeren (11-25 jaar) gevraagd zijn om mee te denken over de toekomst van Delft?
Ik vind het heel belangrijk dat jongeren meedenken over hun toekomst. Zij zijn immers de toekomstige inwoners en 'stadsmakers' van Delft. Daarnaast hebben jongeren vaak een open, originele kijk op hun woon- en leefomgeving en worden ze minder gehinderd door beperkingen in hun ideeën.

Als je kijkt naar wat jongeren belangrijk vinden: Wat is voor jou het belangrijkste inzicht of eyeopener?
Dat veiligheid/ onveiligheid ook een thema is bij jongeren. Ik dacht dat alleen ouderen hier mee bezig waren.

In relatie tot de samenwerking tussen jongeren/studenten/TU en de gemeente: Wat zou je hiermee vanuit jouw rol kunnen en willen doen?
Vanuit mijn rol als docent Ruimtelijke Ordening bij Inholland vind ik het leuk om stedelijke (plannings)vraagstukken die in Delft spelen te implementeren in het curriculum. Dat kan als studentenproject, stage of iets anders.

VERVOER

HOOFDBEHOEFTEN

Delft is een echte fietsstad

Alle jongeren zijn het unaniem eens: Delft is een echte fietsstad en ze ervaren Delft als een compacte/bereikbare stad. Jongeren geven aan dat ze zich veel op de fiets in Delft verplaatsen; *"Met de fiets ben je eigenlijk overal zo, alles is goed bereikbaar."*
Ze merken dat er veel wegwerkzaamheden tegelijk worden aangepakt en dat leidt tot ontstoppingen. En juist omdat de fiets een veelgebruikt vervoersmiddel is zien de jongeren ook veel ruimte voor verbetering in zowel de kwaliteit van fietspaden als in stallingsmogelijkheden. We lichten de belangrijkste inzichten toe:

- Jongeren geven aan dat op veel fietspaden, zowel in de buitenwijken als in de binnenstad, onduidelijke belijning en markering ontbreekt. Dit leidt tot gevaarlijke situaties. Ze wensen dat beter aangegeven wordt wat het fietspad is, door bijvoorbeeld markering aan te brengen, verschillende kleuren tegels of asfalt te gebruiken en/of een gedeelte van de rijbaan te verhogen.
- Ook wordt de wens tot betere fietsroutes genoemd. Er zouden op meer plekken bredere fietspaden moeten komen, of zelfs een fietssnelweg (zoals in Enschede).
- De openingstijden van de brug zijn jongeren een doorn in het oog. Als fietser wil je vooral in de ochtend tijdens de spits niet wachten voor een openstaande brug *"Dan kom ik te laat op school of op mijn werk."* Tevens zijn er dagelijks fietsfiles tussen station en de campus en zo ervaren ze veel overlast van openstaande brug(gen) tijdens de spits. Jongeren willen graag een aangepaste dienstregeling van de brug, die rekening houdt met de spits. Ook zien ze het voor zich dat er een app voor je smartphone komt, die de openingstijden van bruggen bijhoudt en je een alternatieve route geeft om toch zonder te veel oponthoud op tijd te komen.
- Toeristen en fietsers zijn geen goede combinatie. De jongeren noemen dat de toeristenstroom vooral in het centrum (De Markt en Breestraat) vaak tot ongeregeldheden leidt. Toeristen zijn het niet gewend om de openbare weg te delen met mensen op de fiets en ze letten op allerlei andere dingen dan het verkeer. Een oplossing volgens de jongeren is toeristen beter informeren en daarnaast zou je een speciale wandelroute voor toeristen kunnen ontwikkelen, met dito app. Toeristen worden door middel van de app langs een eigen route door de stad geleid, langs alle highlights van Delft, waarbij ze het andere verkeer zo min mogelijk in weg zitten.
- Het nieuwe station wordt vaak genoemd door jongeren: *"Het is echt mooi geworden."* Ze balen alleen dat de fietsenstalling op het Centraal Station van Delft te weinig capaciteit heeft. *"Ik heb weleens mijn trein gemist, omdat er geen plek was om mijn fiets te stallen."* De wens is dat er meer fietsenstallingen rond of bij het CS komen. Maar ook meer fietsenstallingen bij station Delft Zuid, Pathé bioscoop en midden in het centrum zijn wensen. Jongeren vinden het niet erg als daarvoor een aantal autoparkeerplaatsen wordt opgeofferd.
- Tenslotte noemen enkele jongeren ook fietsendiefstal. Ze hebben het idee dat fietsen vaak gestolen worden. Oplossingen hiervoor dragen ze niet echt aan.

Het OV is nog niet helemaal oké

Ondanks dat het Centraal Station heel mooi wordt gevonden en de meeste jongeren de verbindingen van en naar Delft positief vinden, kan het OV in Delft nog beter en aantrekkelijker:

- Jongeren (zowel voortgezet onderwijs als beroepsonderwijs en TU) hebben het liefst dat de bus of tram pal voor de deur van de school stopt, zodat ze minimaal hoeven te lopen. Het argument hiervoor is dat ze op tijd en droog (i.v.m. slecht

weer zoals regen) op school willen komen en zo efficiënt mogelijk willen reizen. *"De bus die moet overal voor stoppen en dat duurt zo lang."*
Studenten die reizen naar de Campus hebben het liefst een tram (tramhalte "In Holland") of meer bussen, maar dan met zo min mogelijk stops. Een shuttle over het water naar de campus wordt ook als innovatief idee genoemd als snellere en betere verbinding.

- De mbo-studenten van het ROC Mondriaan hebben als het om de tram gaat wat meer geluk, want tram 1 stopt bij hun voor de deur. Maar helaas zijn ze daar niet helemaal tevreden over: het perron is te smal en dat is gevaarlijk, de tramhokjes beschermen niet tegen de regen en de trams zitten altijd te vol. De mbo-studenten dragen een idee aan om tram 1 in de spits (7-9 uur, 16-18 uur) om de vijf minuten te laten rijden.
- Als het gaat om de beleving en het gemak van het OV, dan zijn de voorzieningen (in zowel bus als tram) volgens alle jongeren niet meer van deze tijd. Jongeren willen graag meer zitplaatsen, gratis Wifi, kunnen eten en drinken, airco, oplaadpunten voor elektra, schonere vervoersmiddelen en camera's voor de veiligheid.

Delft 'under construction'
Jongeren ergeren zich groen en geel aan de vele bouw- en wegwerkzaamheden en omleidingen die dat met zich meebrengt. *"Door wegopenbrekingen komt er vaak zand op de weg, dat is gevaarlijk want je glijdt makkelijk uit en je moet vaak omfietsen."*
Jongeren willen dat de gemeente in de toekomst tijdig en beter (via andere kanalen) communiceert wanneer er wegafsluitingen en omleggingen zijn. Dan kunnen ze eerder een alternatieve route bepalen. Leerlingen van Jan Vermeer voegen daaraan toe dat ze graag mooiere afscheidingen zien van bouw- en werkplaatsen. *"Bijvoorbeeld met planten en groen, want soms duren verbouwingen zo lang en dan zit je tegen lelijke bouwhekken aan te kijken."*

Autovrije en groene binnenstad
Voor meer veiligheid en minder overlast willen de jongeren dat er minder gemotoriseerd verkeer in de binnenstad komt. *"Het maakt lawaai en zorgt voor overlast."* Jongeren zien ook voordelen van minder auto's voor het milieu en hun gezondheid.
Jongeren die dichtbij het centrum wonen, werken of naar school gaan (die direct en vaak overlast ervaren), voegen daar nog aan toe dat ze meer groen, planten en bankjes willen.
Andere oplossingsrichtingen die jongeren aandragen in het kader van milieubewust en duurzaam vervoer in de stad zijn de inzet van trolleybussen, meer oplaadpunten en het stimuleren van elektrische auto's (i.p.v. fossiele brandstoffen), autodelen, carpoolen en klimaat-adaptieve parkeerplaatsen en huurkano's vanaf CS naar de Campus.

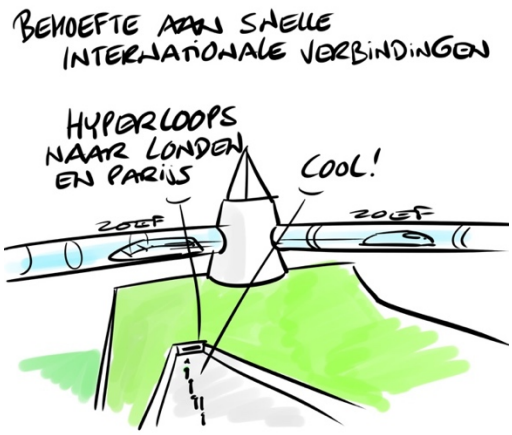

DOELGROEPSPECIFIEK

Veilig verkeer in Delft

Veilig verkeer in Delft wordt met name door jongeren tot 18 jaar genoemd als aandachtspunt voor de toekomst. Zo zegt een basisschoolleerling: *"Onduidelijke en gevaarlijke situaties leiden tot ruzie op straat. Dat kan voorkomen worden door goed naar de inrichting, veiligheid en bebording te kijken."* Tijdens de co-creatiesessies noemen een aantal jongeren situaties in hun wijk op die verbeterd moeten worden:

- Er liggen veel losliggende stoptegels in de wijk Tanthof. Ook zouden enkele tram oversteekplaatsen volgens de leerlingen in deze wijk onveilig zijn.
- Leerlingen van De Horizon in de wijk De Buitenhof noemen dat er meer zebrapaden moeten komen. Ook missen zij de oversteekjuffen. Bovendien willen de jongeren meer toezicht op het verkeer, veiligheid en openbare weg, in relatie tot de diefstal van fietsen en andere criminaliteit.
- Jongeren van Laurentius De Praktijkschool vinden De Nieuwe Plantage onveilig. De stoplichten gaan daar voor iedereen op groen. Ook noemen ze een slecht wegdek en te scherpe bochten als verbeterpunten.
- Tenslotte wensen jongeren op diverse plekken in Delft meer stoplichten en betere bewegwijzering om zo de veiligheid te waarborgen.

EN DAN NOG... ENKELE OPVALLENDE UITKOMSTEN

- Leerlingen van de basisschool denken nog minder in gebaande paden en vanuit beperkingen. Zij kwamen dan ook met hele futuristische ideeën over de toekomst van vervoer in Delft, zoals drones, andere vliegende vervoersmiddelen en een metro onder de grachten. Maar ook noemden zij dat het vervoer duurzamer en schoner kan: "Dit gaat over onze toekomst en veel voertuigen zijn slecht voor het milieu."
- Leerlingen van basisschool Jan Vermeer (dichtbij het centrum gevestigd), geven aan dat zij veel overlast ervaren van grote groepen fietsende studenten en loslopende toeristen.
- Studenten van de TU waarderen de samenwerking tussen de gemeente en de TU en zouden deze in de toekomst nog meer willen uitbreiden.
- Jongvolwassenen missen een directe verbinding met de trein tussen Delft CS en Utrecht CS.
- Jongvolwassenen wensen een duidelijkere K+R-plaats (Kiss&Ride) bij het Centraal Station Delft.
- Een enkele mbo-student reist liever met de auto naar school, ondanks de slechte parkeermogelijkheden voor de auto "Ik wil weggaan wanneer ik wil, heb dus mijn eigen vervoer nodig."

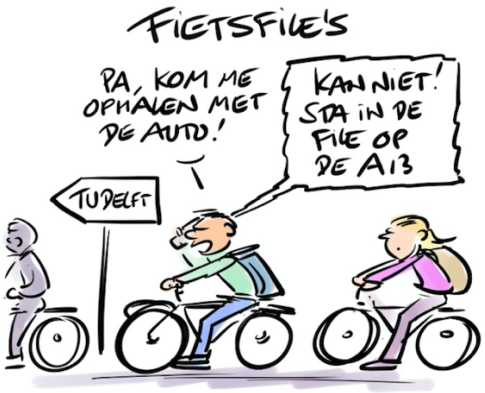

BUITEN ZIJN

HOOFDBEHOEFTEN

Groen en natuur staan onder druk

Jongeren vinden het historische centrum van Delft mooi en gezellig. Ook noemen ze het groen dat ze erg waarderen, met name buiten het centrum (in de wijken).
Ze benoemen dat door de vele bezoekers, de nieuwbouw, verbouwingen en herprofilering het groen en de natuur in de stad onder druk komt te staan. Met veel toeristen, vieze grachten en vies water (blauwalg), afval op straat, een slechte luchtkwaliteit, overlast van wegwerkzaamheden en leegstaande gebouwen tot gevolg. Voor de toekomst van Delft willen jongeren juist het groen en de natuur als plek om buiten te zijn en te 'chillen' behouden. Ze willen dat de gemeente Delft in de toekomst rekening houdt met het volgende:

- Behoud de parken, bloemen, dieren en zorg voor biodiversiteit. Op sommige plekken voelt het groen nog een beetje kunstmatig aan, dat mag natuurlijker. Jongeren vinden het wel fijn als het groen onderhouden blijft (geen wildgroei en onkruid). Ook plekken voor moestuinen spreekt jongeren aan.
- De natuur, zoals Delftse Hout dat vaak genoemd wordt, betekent voor jongeren een plek waar ze met vrienden kunnen chillen. Ze vinden het fijn als ze in het park mogen zwemmen, barbecueën, picknicken en eten. Het Delftse Hout vinden sommigen jongeren te druk, daarom zou er best nog een extra park bij mogen komen. Ook jammer van het blauwalg in de zomer, waardoor de jongeren niet kunnen zwemmen in het natuurwater. Tenslotte vinden jongeren dat de bereikbaarheid van Delftse hout verbeterd kan worden. Er mist nu een veilige (fiets-) verbinding.
- Rondom parken moeten er zo min mogelijk auto's en ander verkeer zijn, zodat het stil is in het park.
- Om het groen en natuur die onder druk staan op te vangen stellen jongvolwassenen (studenten) voor om functies te combineren, zoals daktuinen of sportvelden die water opvangen dat later gebruikt kan worden voor andere doeleinden. Ook zijn zij van mening dat veel groen in Delft nu niet goed wordt benut.

Sociale cohesie

In het kader van buiten zijn en daar dingen ondernemen, willen jongeren in de toekomst opmerkelijk graag meer buurtfeesten en activiteiten, *"zodat men elkaar beter kan leren kennen en meer vertrouwen,"* aldus een leerling van basisschool Jan Vermeer.
Ook de mbo-studenten waarderen de diversiteit aan de mensen in Delft, zij noemen heel specifiek de internationale studenten als doelgroep die volgens hun de stad interessant maakt. Om deze verschillende groepen met elkaar in verbinding te brengen, komen de jongvolwassenen met een oplossingsrichting: Zij denken dat een aantrekkelijke plek ergens in de openbare ruimte (buiten), mensen in verbinding kan brengen met elkaar.
De iets oudere jongeren willen een buurtplan of straatplan voor meer sociale cohesie en dat moet gefinancierd worden door de gemeente. Ook noemen ze gemixt wonen (zoals in Alkmaar) als voorbeeld van een vorm die leidt tot meer saamhorigheid.

Opvallend aan het behandelen van dit thema, is dat er drie specifieke behoeften per leeftijdsgroep naar voren komen. Deze behandelen we eerst, daarna gaan we in op de andere doelgroepspecifieke inzichten.

Veilige speelplekken (PO)

Jongeren (leeftijd 10-12 jaar) van alle basisscholen die deelnamen aan de co-creatiesessies willen meer veilige speelplekken. Daaromtrent zien zij de volgende aandachtspunten:

- Ze noemen dat ze overlast ervaren van dronken mensen en studenten en zouden graag een aantal zones zien waar het verboden is om alcohol te drinken of waar strenger gehandhaafd wordt op openbaar dronkenschap.
- Wat het speelplezier verpest is de ganzenpoep op de speelveldjes en afval. Voor het laatstgenoemde kunnen meer afvalbakken een uitkomst bieden.
- Net als bij leuke dingen doen wensen de jongeren meer speelveldjes met een betere ondergrond, zodat ze ook kunnen voetballen als het net geregend heeft. Een hogere afscheiding (hekwerk) is daarbij wenselijk, zodat de bal niet in de sloot of bosjes belandt.
- Leerlingen van basisschool De Horizon hebben het gevoel dat er veel parken en speelgelegenheden zijn verdwenen en niet zijn vervangen door nieuwe voorzieningen. Als er iets wordt weggehaald dan willen ze graag dat er ook direct iets nieuws wordt teruggeplaatst.

Van saai en niks naar fun en kicks (VO)

Veel jongeren (12-18 jaar) vinden veel uitgaansgelegenheden en winkels in Delft saai; *"Voor ons is er weinig tot niks te doen."* Dit raakt een van de overkoepelende inzichten over jongeren die we hebben aangegeven (zie 4.1). Jongeren spiegelen hun ideeën over een aantrekkelijk activiteitenaanbod aan hun peers en kijken daarvoor ook buiten de stadsgrenzen. Hoezeer Delft geen Rotterdam en/of Den Haag is en ook niet zal worden, jongeren halen wel hun inspiratie uit andere grote steden. Zo komen ze op de volgende wensen voor de toekomst:

- een verzamelgebouw met eet- en drinkgelegenheden, winkels en andere activiteiten (iets zoals de Uithof in Den Haag);
- op verschillende plekken in de stad foodtrucks met bankjes. Of een paar keer per jaar een foodtruckfestival;
- een avondmarkt en meer festivals. In lijn met dit idee wordt de feestweek genoemd, deze wordt door jongeren heel positief beoordeeld.

Delft duurzaam doen (Jongvolwassenen)

Jongvolwassenen (18-25 jaar) geven aan dat zij een mooi en duurzaam Delft als ideaal zien. Een deel van de studenten die deelnam aan de co-creatiesessies doet een studie die veel raakvlakken heeft met bouwen of inrichting van de openbare ruimte. De ideeën waarmee zij komen krijgen hierdoor ook direct een andere context. Ze zijn vaak realistisch en concreet:

- Meer bloemen in de gevels, dit is beter voor de bijenpopulatie. Bijen zorgen voor verstuiving van gewassen. Een tekort aan bijen is slecht omdat dit onze productiegewassen (allerlei soorten vruchten en groenten) in gevaar brengt.
- Meer bomen in de stad voor CO_2-opname. Bomen halen CO_2 uit de lucht door het tijdens hun groei vast te leggen.
- Minder verstening, meer groen. Voor de leefbaarheid en welbevinden is groen in de stad zeer belangrijk, het zorgt voor een aangenaam stadsklimaat, het kan helpen bij de opvang van regen en is van belang voor de natuur in de stad.
- Een aantal studenten kwam met het initiatief: *The Green Dream* waarbij ze samen met Delftse bewoners een plan van aanpak zouden maken voor meer groen in de wijk. Dit project zorgt op die manier voor zowel meer groen in Delft als voor meer saamhorigheid.

DOELGROEPSPECIFIEK

Ontdekken, spelen en lol maken (PO en VO)

Buiten zijn in Delft associëren veel jongeren (tot 18 jaar) met de McDonalds, de bioscoop, sporten, eten halen bij de Albert Heijn en andere dingen die ook bij het thema leuke dingen doen worden genoemd.
De wensen voor de toekomst van Delft waar leerlingen van de basisschool en het voortgezet onderwijs mee komen hebben veel raakvlakken met behoeften die reeds aan bod zijn gekomen:

- Meer doe-dingen die je buiten kunt doen, waar je kunt chillen en dingen kunt ondernemen. Het vaakst noemen jongeren ook hier een waterpark en meer of grotere zwembaden. Jongeren hebben geen specifieke voorkeur voor een nieuw zwembad of uitbreiding van een oud bad. Wel wordt in een co-creatiesessie met basisschoolleerlingen Kerkpolder als plek voor een zwembad genoemd, mogelijk omdat de leerling die het noemde daar in de buurt woont.
- In het kader van doe-dingen is onder jongens een Fortnitepark (zoals in Kijkduin) of park met klimbomen erg populair.
- In De Buitenhof zijn de leerlingen het erover eens dat er meer buitenschoolse activiteiten in het weekend en vakanties moeten komen. *"Ook met veel sportactiviteiten, want dat is gezond."*
- Volgens een aantal leerlingen (zowel jongens als meisjes) zijn er te weinig hockeygelegenheden, hiervoor moet je uitwijken naar Den Hoorn.
- Een aantal jongens zou wel meer plekken wensen waar je kickboks-lessen kunt volgen.
- De iets oudere jongeren op de Laurentius Praktijkschool willen graag meer voetbalvelden met goals (of een Johan Cruijff-kooi) en zij hebben een voorkeur voor een verhard terrein, ook al voelt op gras spelen fijner.

Fietschaos (VO en jongvolwassenen)

Bij het behandelen van het thema 'buiten zijn' is er ook een kleine overlap met het onderwerp vervoer. Veel jongvolwassenen die zich tijdens de co-creatiesessie bezighielden met buiten zijn, associeerden dit thema met de fietschaos in Delft. Er zijn volgens de jongeren te weinig fietsstallingen in de stad en op het station. Ook gaven de leerlingen aan dat ze als fietser veel last hebben van de vele (weg)werkzaamheden. Tenslotte wensen de jongeren betere scheiding en markering van de wegen, want dat leidt nu tot gevaarlijke situaties. Het is vaak onduidelijk welk deel een fietspad is en welk deel de autorijbaan.

Verlicht de stad (jongvolwassenen)

Jongeren die weleens uitgaan in Delft ervaren dat het op sommige plekken onveilig voelt op straat. Bijvoorbeeld rond coffeeshops in de binnenstad. De jongeren stellen voor dat er meer verlichting moet komen op de donkerste plekken. En vooral in de steegjes.
Ze noemen kerstverlichting als een voorbeeld van sfeervolle verlichting. De nieuwe verlichting in Delft moet vooral sfeervol zijn, dus geen standaard lantaarnpalen. "De slingerverlichting zoals in de Kromstraat (bij Ciccionina) is heel leuk."

EN DAN NOG... ENKELE OPVALLENDE UITKOMSTEN

- Eten wordt heel vaak genoemd als activiteit, met name McDonalds (zelfde als bij Leuke dingen doen).
- Veel jongeren associëren buiten zijn met naar de stad gaan in combinatie met winkelen.
- Jongeren hebben allerlei wensen qua extra faciliteiten in de openbare ruimte, zoals oplaadpunten voor je telefoon en Wifi.

- Jongeren (met name onder 18 jaar) noemen bij die thema wederom de overlast van vuurwerk; ze wensen strengere regelgeving.
- Studenten gaven aan dat zij veel overlast ervaren van onvoldoende afvalcontainers en scheidingsstations in de buurt van hun woning. Hierdoor lopen vuilcontainers over en dat levert een vies en ongezellig straatbeeld op.

Sfeerimpressie van de co-creatiesessie met leerlingen op het Stanislas College d.d. 8 november 2018

WONEN

Speciaal voor dit onderwerp hebben we een aantal jongeren tussen 20 en 30 jaar geworven, die vallen onder de categorie 'woonstarters' in Delft. Onder woonstarters verstaan we bijvoorbeeld werkende jongeren, net afgestudeerde jongeren of jonge stellen die op zoek zijn naar een woning in Delft. Vaak hebben zij een beperkt inkomen.

Mede dankzij de hulp van een selectiebureau vonden wij dertien woonstarters die in Delft wonen, zowel man als vrouw met verschillende achtergronden. De centrale vraag waarmee we aan de slag gingen was: Wat hebben zij nodig van de stad met betrekking tot wonen, nu, maar vooral ook in de toekomst?

Er is een uitgebreid procesverslag van deze sessie beschikbaar, we gaan in dit totaalrapport in op de belangrijkste inzichten over de woning, de buurt en de woonwensen.

DE HOOFDBEHOEFTEN

WONING

Een ruime en betaalbare woning, met licht en een buiten

Zoveel mensen, zoveel wensen. Als het om wonen gaat heeft iedere jongere vanuit zijn eigen leefstijl en levensfase andere behoeftes. De co-creatiesessie levert toch een aantal gemene delers op waar een woning voor jongeren in ieder geval aan moet voldoen:

- Het belangrijkste aspect is dat de woning betaalbaar is. Jongeren vinden de huurprijs van huurwoningen vaak onredelijk hoog en ervaren dat de huurbaas veel macht heeft. Mede omdat de woningnood zo hoog is, dus dat versterkt de positie van de verhuurder. Soms vragen ze voor een huurwoning ook dat je inkomen vier keer de huurprijs bedraagt. Voor veel alleenstaande starters is dat niet realistisch. Jongeren hebben een voorkeur om een huis te kopen, omdat het een betere investering is. Maar helaas kom je als starter niet zo makkelijk in aanmerking voor een fatsoenlijke hypotheek.
- De woning heeft naast een woon- en aparte slaapkamer het liefst nog een extra kamer of een berging. Ruimte is dus een belangrijk aspect. "*Ik vind het belangrijk dat ik in mijn woning mensen kan ontvangen, bijvoorbeeld familie die van ver moet komen."* De eventueel extra slaapkamer willen de jongeren graag gebruiken als logeer- of hobbykamer.
- De gewenste woning van jongeren heeft veel lichtinval en het liefst ook een 'eigen' buiten. *"Buiten voelt als een mini-vakantie, als een extra kamer."* Wanneer een eigen buiten niet lukt, dan zijn veel en grote ramen die open kunnen belangrijk: *"Als er veel ramen zijn en dus veel zonlicht, geeft me dat het gevoel dat ik buiten ben. Dan vind ik het minder belangrijk om ook nog een eigen buitenstuk te hebben"* aldus een deelnemer.
- Duurzaamheid van een woning speelt geen doorslaggevende rol voor jongeren in de woningkeuze op korte termijn, maar is wel iets voor de langere termijn. Voor de toekomst vinden jongeren dat een woning goed geïsoleerd moet zijn en zo energieneutraal mogelijk, zoals door eigen zonnepanelen waarmee je je eigen elektriciteit kunt opwekken.

DE BUURT

Een veilige, bereikbare en groene buurt met veel diversiteit

Een buurt wordt gevormd door de mensen die er wonen. En net als de ontwikkeling van jongeren, ontwikkelen buurten (lees wijken) hun eigen identiteit.
Voor jongvolwassenen (behoefte aan vrijheid en autonomie) is een buurtkeuze eigenlijk ontzettend belangrijk, maar in een overspannen huizenmarkt heb je de buurt waar je komt te wonen niet voor het uitkiezen. Starters moeten het doen met het aanbod. Als jongeren wel hun eigen buurt mochten kiezen dan zijn dit zwaarwegende aspecten:

- Jongeren geven aan dat zij het belangrijk vinden om zich veilig te voelen in de buurt waarin ze wonen, *"Als je je niet veilig voelt in je eigen huis, waar voel je je dan wel veilig?"* Vanwege de vele hoogbouw wordt de Hoven in Delft aangemerkt als een buurt waar veel jongeren zich momenteel niet veilig voelen.
- Het liefste wonen jongeren zo centraal mogelijk, met winkels en andere voorzieningen op loopafstand. Maar de meesten denken reëel en weten dat de kans groter is dat zij iets buiten het centrum vinden. *"10 tot 15 minuten fietsen naar de binnenstad vind ik de maximale afstand en daarmee kun je in Delft nog best op veel plekken wonen."* Wanneer de woning buiten het centrum gelegen is vinden de jongeren het extra belangrijk dat hun buurt en woning goed te bereiken is met het OV (trein-, bus- of tramhalte).
- Jongeren hechten veel waarde aan een groene omgeving en zouden graag in een buurt wonen met bomen, planten en bloemenperkjes in de straat of een park dichtbij. Zij missen dit nu op veel plekken in de stad: *"Je moet ernaar op zoek. Groen kan voor mij ook heel futuristisch zijn, bijvoorbeeld groene daken of groene (verticale) muren. Dat vind ik ook bij Delft passen."*
- Tot slot noemen jongeren diversiteit als aandachtspunt. Een mix van koop- en huurwoningen, jong en oud, studenten, gezinnen en starters draagt volgens hun bij aan de levendigheid van een wijk. Sommige jongeren kunnen zich ook voorstellen dat je in een bepaalde levensfase (starten van een gezin) graag in een buurt wilt wonen met veel mensen die in dezelfde levensfase zitten.

OVERALL WOONWENSEN

Meer betaalbare huur- en koopwoningen voor starters en maatwerk

De woonwensen van jongeren komen neer op drie hoofdbehoeften:

- Meer betaalbare huurwoningen voor starters
  Tijdens de co-creatiesessie bleek dat de jongeren veel frustraties hebben over het zoekproces naar een woning in Delft als starter. De deelnemers zeggen dat het als starter erg moeilijk is om een woning te vinden, omdat veel woningen gereserveerd zijn voor studenten of omdat ze op lange wachtlijsten moeten staan. De starters geven aan de ene keer te veel en de andere keer te weinig te verdienen. Voor een sociale huurwoning verdienen zij vaak te veel. De deelnemers verdienen vaak echter te weinig om een huis te kopen of om aan de inkomenseis van vier keer de huurprijs te voldoen die sommige andere huurwoningen hanteren. De starters weten vaak niet waar ze hun zoektocht moeten beginnen en zouden hierbij graag meer hulp krijgen, bijvoorbeeld door middel van een chatfunctie waarin woningzoekenden advies kunnen krijgen.
- Betaalbare (koop)woningen
  De jongeren vinden dat het woningaanbod erg laag is; vooral koopwoningen tot €250.000 voor starters met een normaal salaris zijn schaars. *"Er zijn nu soms 100 geïnteresseerden voor één huisje. Leer daarvan: kijk hoe deze huizen opgebouwd zijn, wat ze zo aantrekkelijk maakt en bouw er daar meer van."* Deelnemers zijn bijvoorbeeld erg enthousiast over de appartementen 'Nes' in Pijnacker en zouden dit ook heel graag in regio Delft willen zien.

- Behoefte aan maatwerk
  Tenslotte zijn de jongvolwassenen van mening dat er meer naar het verhaal achter een persoon gekeken moet worden. Zo zegt een 22-jarige student die samenwoont met haar vriend: *"Waar wij moeite mee hebben, is dat we vaak afgewezen worden omdat we 'studenten' zijn. Als student word je weggezet als 'dat zal wel lawaai zijn'. Dat vind ik jammer, want samen met mijn vriend ben ik rustiger dan een gezin met twee kinderen."*
  Een jongere geeft aan een vorm van reuma te hebben waardoor een woning voor haar aan meerdere eisen moet voldoen, zoals rolstoeltoegankelijkheid. Instanties houden hier echter geen rekening mee, wat de zoektocht naar een geschikte woning voor haar extra uitdagend maakt.

Interview met Pieke Hoekstra

Pieke Hoekstra is Head of Community engagement & Outreach bij de TU Delft. Zij nam deel als toeschouwer tijdens de co-creatiesessie met hbo en wo-studenten. Wij vroegen haar om een reactie op dit onderzoek.

Wat vind je ervan dat jongeren (11-25 jaar) gevraagd zijn om mee te denken over de toekomst van Delft?
Logisch. Jongeren zijn de toekomst.

Als je kijkt naar wat jongeren belangrijk vinden: Wat is voor jou het belangrijkste inzicht of eyeopener?
Ik vind het sowieso opvallend hoe jonge mensen bezig zijn met hun omgeving. Als je ziet hoe vaak het belang openbaar groen genoemd wordt zoals parkjes en het Delftse Hout! En de impact die het heeft als daar gebrek aan is in de wijk waar ze wonen en naar school gaan. Wat mij het meeste opgevallen is, is de wens om meer in contact te komen met andere Delftenaren. 1 Delft zag ik zelfs als slogan langskomen tijdens de sessie waar ik was. De wens van studenten naar meer contact en meer diversiteit in de directe wereld om hen heen vind ik opvallend en heel erg leuk.

In relatie tot de samenwerking tussen jongeren/studenten/TU en de gemeente: Wat zou je hiermee vanuit jouw rol kunnen en willen doen?
Ik kan en wil me absoluut inzetten om studenten en bewoners mogelijkheden te geven om uit hun bubbel te komen. Ontmoetingen ontstaan niet altijd vanzelf, en toch levert het heel veel op, zoals wederzijds begrip of zelfs nieuwe inzichten. Vanuit mijn rol bij de TU Delft en de invulling van het convenant met de gemeente wil ik graag verder met studenten in gesprek hoe dit er uit zou kunnen zien, in relatie tot hun vakken of zelfs door vrijwilligerswerk. Er zijn al initiatieven op dit gebied, zoals de eettafels van verenigingen, de Hartige Samaritaan en Student Vrijwilligerswerk Delft. Ik zou dit jaar heel graag de boer op gaan met een paar werkende voorbeelden.

DANKWOORD

Namens alle betrokken medewerkers van Youngworks en de gemeente Delft willen we hierbij bedanken:

- het kernteam van hbo en wo-studenten, die vanaf de kick-off op 17 januari 2018 een bijdrage hebben geleverd aan de voorbereiding, organisatie en input voor alle co-creatiesessies: B. de Jongh, D. Rooze, D. van Velden, D. van der Woude, E. van Borg, E. Stoop, E. Peet, M. Botermans, M. Meijer, S. Beckers, T. Spanjaard, W. van der Horst;
- alle leerlingen van groep 8 schooljaar 2017-2018 en docent mw. S. Edelaar van basisschool De Bonte Pael;
- alle leerlingen van groep 8 schooljaar 2017-2018 en docent mw. M. Bouma van basisschool De Horizon;
- alle leerlingen van groep 8 schooljaar 2017-2018 en docent mw. B. Wijnolts van basisschool Jan Vermeer;
- alle leerlingen van Laurentius Praktijkschool schooljaar 2017-2018 en dhr. W. Van Beukering;
- 4-havo leerlingen van het Christelijk Lyceum Delft schooljaar 2017-2018 en decaan mw. L. Pet;
- alle vwo-leerlingen van Stanislas College schooljaar 2017-2018 en rector mw. S. de Kreij en Hanneke de Vriend;
- studenten van mbo ROC Mondriaan Zorg & Welzijn schooljaar 2017-2018, docent E. Lenters en dhr. M. Boeren;
- alle studenten van Inholland en TU Delft die deelnamen aan de hbo- en wo co-creatiesessie: A. Valent, B. Bast, C. Marinelli, C. Broerse, C. Floris, D. Oosterom, F. Pliakis, H. Ubbink, J. van Kaam, J. van der Boom, J. Frijns, J. Koopmans, L. De Koning, M. Wijngaard, M. Moest, M. Lejewaan, M. Moutasser, M. Dop, N. Van Schendel, R. Janssen, R. Camphuis, S. Berg, S. Niebuur en V. Versluijs;
- Pieke Hoekstra (TU Delft) en Ted van de Klaauw (Inholland) voor hun deelname aan de co-creatiesessie op 25 september 2018 en bijdrage aan het interview;
- razende reporter uit Youngworks trendteam Bisola Olusanya en Rowan van Kanten;
- trainees Youngworks: A. Bosma, J. Gijzel en trainee Delft: E. van Dieën;
- notulisten en moderatoren: A. Overvoorde, L. Lataster, V. Ramkisor, J. Bijker, M. Sietsma, M. Crouzen, R. van Klooster, R. Jonker, M. Kessels, D. van Adrichem en L. Stuip;
- cartoonist John Körver;
- en alle anderen die een bijdrage hebben geleverd aan de totstandkoming en uitvoering van de co-creatiesessies.

BIJLAGE: ONDERZOEKSVERANTWOORDING

We geven hieronder een korte toelichting op de volgende onderdelen:

1. Deskresearch
2. Opzet kwalitatief onderzoek: Co-creatiesessies
3. Werving deelnemers: scholen en studenten

1. Deskresearch overkoepelende inzichten, gebruikte bronnen:

- De Basis, inleiding op de omgevingsvisie van de gemeente Delft. Opgehaald van: GEM_0000_Omgevings publicatie-Herzien_04.pdf
- Gemeente Delft, Kadernota 2017 Delft in balans.
- Gemeente Waterland, Onderzoek Buurtparticipatie Jongvolwassenen. Opgehaald van: Onderzoek Burgerparticipatie Jongvolwassenen_S_IT17.01295_2.pdf
- Abbing, H. (2006). Van Hoge naar Nieuwe Kunst. Oratie. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Broek, A. van den, Haan, J. de & Huysmans, F. (2009). Cultuurbewonderaars en cultuurbeoefenaars. Trends in cultuurparticipatie en mediagebruik. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- CJP, YoungWorks & Motivaction (2012) Cultureel Jongeren Profiel: Segmentatiemodel Voor Kunst en Cultuur. Opgehaald van: http://youngworks.nl/wp-content/uploads/2012/05/Cultureel_Jongeren_Profiel.pdf
- Kampman L & Meewis V. (2012) Jongvolwassenen en cultuur(beleid).
- Kunstfactor (2011). Factsheet Amateurkunst in Nederland 2011. In Kampman L & Meewis V. (2012) Jongvolwassenen en cultuur(beleid)
- Nagel, I. (2004). Cultuurdeelname in de levensloop. Proefschrift. Utrecht: ICS
- Nelis, H. Sark, Y (2010). Puberbrein binnenstebuiten: wat beweegt jongeren van 10-25 jaar? Kosmos uitgevers.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2014) Cultuur in beeld 2014
- SCP. (2012) Wie doen er aan sport en cultuur?
- SCP. (z.j.) Verschillen in vrijetijdsbesteding.
- Van den Berg, R. (2014) in LKCA (2014) Zicht op actieve Cultuurparticipatie 2014. Opgehaald van: http://www.lkca.nl/~/media/downloads/publicaties/2015/zicht_op_actieve_cultuurparticipatie_spread.pdf
- Patricia Liplijn. (2014) Jongeren en cultuur: ken je deze initiatieven al? Opgehaald van: https://www.cultuurmarketing.nl/jongeren-en-cultuur-ken-je-deze-initiatieven-al/#
- Marlet,, G &Poort, J. (2011) De Waarde van Cultuur in Cijfers. Opgehaald van: http://www.cultuurpromotieutrecht.nl/UserFiles/PDF/De_waarde_van_cultuur_in_cijfers.pdf

2. Opzet kwalitatief onderzoek: Co-creatiesessie

Geen statische gesprekken maar co-creatie
Youngworks gelooft in de blijvende waarde van ontmoetingen tussen alle betrokkenen. In veel traditionele samenwerkingsvormen is het bureau vooral mediator tussen doelgroep en klant:

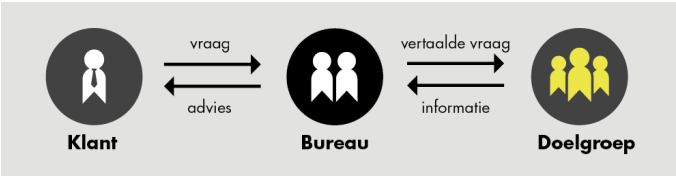

Afbeelding 1: Aanpak traditionele bureau's

Het bureau gaat aan de slag met een vraag, vertaalt de vraag naar jongeren (en andere stakeholders), haalt informatie uit de doelgroep en vertaalt dat weer naar de klant in een rapportage met advies. Er is in dit model geen interactie tussen doelgroepen. En dat is jammer; er treedt onwillekeurig ruis in de informatieoverdracht en het proces gaat minder leven.

Wij creëren daarom veel liever uitwisselingen waarin alle betrokkenen kunnen en willen leren en uitwisselen. Daarom waren ook er ook medewerkers van de gemeente Delft aanwezig tijdens de co-creatie sessies en zij vervulde soms een actieve rol als notulist. Groot voordeel van deze werkwijze is dat jullie zowel inhoudelijk meekrijgen wat jongeren belangrijk vinden als ook leren van het proces hoe het is om jongeren te betrekken. Dat kan weer positief doorwerken in andere projecten of werkzaamheden. Niet alleen de conclusies zijn het resultaat, ook het proces is waardevol.

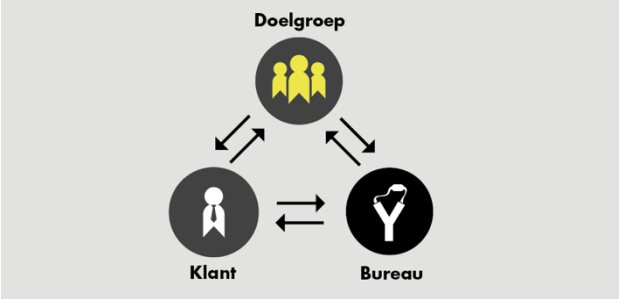

Afbeelding 2: Aanpak Youngworks

De randvoorwaarden
In samenspraak met de gemeente Delft als opdrachtgever kwamen wij tot de volgende randvoorwaarden:

- De omgevingsvisie gaat over fysieke elementen, maar raakt expliciet ook aan sociale elementen. Waar kom je elkaar bijvoorbeeld tegen? Hoe ga je tweedeling in de maatschappij tegen? Hoe stimuleer je contact tussen inwoners van verschillende generaties?
- Hoewel activeren van jongeren om zich in te zetten voor de stad geen expliciete doelstelling is, willen we de deelnemende jongeren het besef meegeven dat zij iets kunnen doen voor hun stad. Het gaat dus om meer dan sec het ophalen van meningen.
- De gemeente Delft heeft haar netwerk aan scholen geïnventariseerd en ons hiermee in contact gebracht. Youngworks heeft het hele traject zelf de werving van leerlingen, studenten en andere jongvolwassenen opgepakt en gecoördineerd.
- De werkwijze die Youngworks hanteerde sloot aan bij de Delftse participatieaanpak. Werkvormen die we hebben ingezet om jongeren te laten

meedenken en doen zijn beschikbaar voor de gemeente als naslagwerk of onderdeel van de participatie toolkit.
- Youngworks heeft gezocht naar een match tussen de thema's die in de Omgevingswet aan bod en de interesses van jongeren. Lang niet alle thema's waren relevant en betekenisvol voor de jonge doelgroep.
- De deelnemende jongeren zijn een representatieve afspiegeling van de jongeren die in Delft wonen, leven, reizen, studeren en gebruik maken van de voorzieningen.
- Co-creatie betekent dat we de jongeren in real-life zagen en spraken. Moderatoren van Youngworks hebben face to face de wensen en behoeften van jongeren opgehaald. Subjectief en zonder vooroordelen.

De aanpak

Alle co-creatiesessies werden afgetrapt met een gezamenlijke introductie waar de thema's Buiten zijn, Vervoer, Leuke dingen doen in Delft en Wonen werden toegelicht. Ook werd kort ingegaan op de omgevingsvisie van de gemeente en welke rol jongeren daarin betekenen. *"Jullie krijgen door deelname aan de co-creatie de mogelijkheid om advies te geven over de toekomst van Delft."*

Speelkleed

Speciaal voor deze gelegenheid lieten we een reusachtig speelkleed maken met de plattegrond van Delft. Hierdoor kreeg de sessie naast het onderzoeksdeel met name voor de basisschoolleerlingen ook een educatief karakter. De leerlingen werden zich meer bewust van hun leefomgeving.

Foto: Erwin Dijkgraaf. Leerlingen van basisschool De Bonte Pael, d.d. 25 april 2018

Werken in subgroepen
Na de introductie en verkenning van de thema's gingen de deelnemers uiteen in tenminste drie subgroepen. Elke subgroep werd begeleid door een moderator, die bood structuur aan het denkproces en zette de jongeren met uitdagende werkvormen aan het werk om tot de kern van hun behoeftes voor de stad Delft te komen. Ook was er bij iedere groep een notulist aanwezig.

Bij elke tafel met het bijbehorende thema doorliepen de jongeren vier brainstormrondes: Introductie & Associaties, Delft je Droomstad, Ranking the Dreams en Pitch the Future.

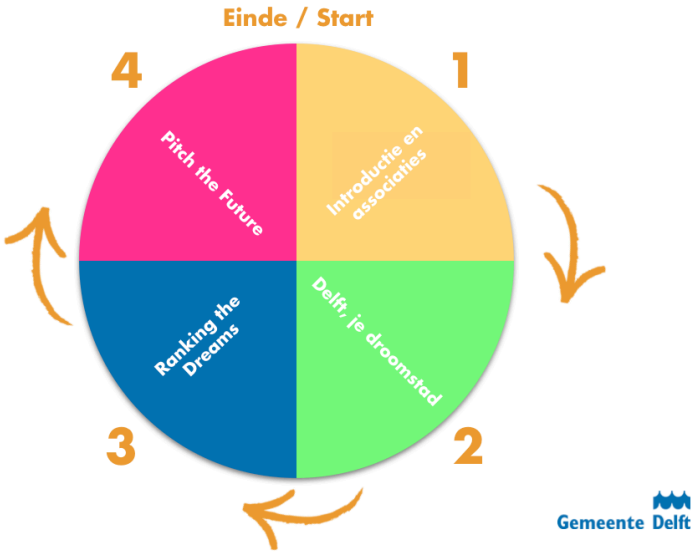

Introductie & Associaties
In de eerste ronde werd aan jongeren gevraagd om op groene en rode post-it's positieve en negatieve zaken rondom hun thema te noteren en deze op een gezamenlijk vel te plakken. Wat gaat er goed in Delft? Waar zijn ze trots op? En wat gaat juist niet goed? Waar ergeren ze zich aan? Vervolgens bekeek de moderator de opbrengst samen met de deelnemers en vroeg hen welke zaken opvallen, wat er veel wordt genoemd en welke beweegredenen hierachter zitten.

Delft, je Droomstad
Als alles mogelijk zou zijn, hoe zou Delft er dan idealiter uitzien? Deze vraag stond centraal in de tweede ronde. De deelnemers werden aangemoedigd om buiten hun kaders te denken en na te gaan wat voor hen belangrijk is in een stad, wat hun wensen zijn en waar ze behoefte aan hebben. Hun ideeën schreven ze individueel op post-it's, die ze vervolgens weer op een gezamenlijk vel plakten. Ook hierna werd de opbrengst en hun motivatie hierachter besproken.

Leerlingen van basisschool Jan Vermeer, 20-6-2018

Ranking the Dreams
In de derde ronde keken de jongeren terug op de onderwerpen die in de vorige rondes aan bod waren gekomen. Op welke onderwerpen zou volgens hen Gemeente Delft zich moeten focussen? Waarom juist die onderwerpen? De deelnemers kregen de opdracht om de onderwerpen te rangschikken in een top 3.

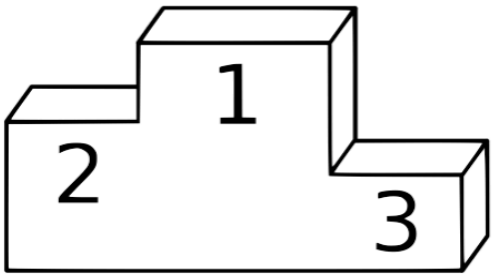

Pitch the Future
Tijdens de laatste ronde in de subgroepjes kozen de jongeren twee onderwerpen uit de opgestelde top 3 en gingen zich daarin verdiepen.
Leerlingen van de basisschool kregen een vel papier waarop ze hun ideeën, wensen en behoeften konden tekenen.

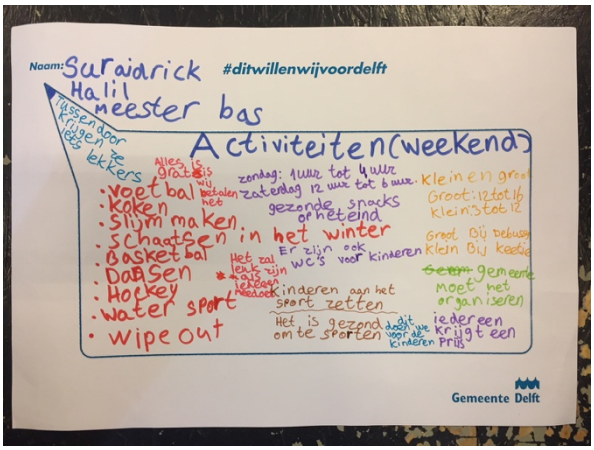

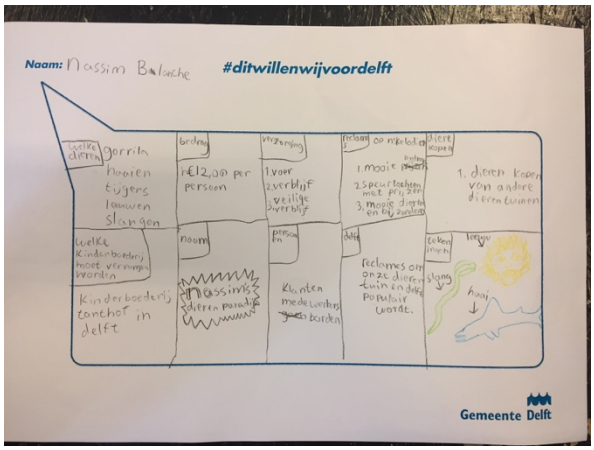

De andere jongeren kregen een vel waarop ze drie vragen rondom het gekozen onderwerp verder uitwerkten: ‘Wat speelt er momenteel? (pain)’, ‘Wat is de kern van je behoefte? (gain)’, en ‘Hoe zou het eruit kunnen zien? (oplossingsrichting, idee, ontwerp)’.

#ditwillenwijvoordelft

Wat speelt er momenteel? (pain)

Wat is de kern van je behoefte? (gain)

Hoe zou het er uit kunnen zien? (oplossingsrichting, idee, ontwerp)

Pitch

Aan het einde van ieder co-creatiesessies verzorgde iedere subgroep een korte pitch van hun idee en daarmee sloten we de bijeenkomst plenair af. Zo kwamen alle drie de thema's nog een keer voorbij en gingen we het gesprek aan over de motivatie achter de ideeën.

Leerlingen pitchen hun idee. Co-creatie Stanislas College d.d. 8 november 2018

3. Werving deelnemers: scholen en studenten

Aan het begin van de opdracht hebben we samen met de gemeente Delft de doelgroep (11 tot 25 jaar) gedefinieerd, zie pagina 6 van dit rapport. Om ervoor te zorgen dat we voldoende jongeren uit de diverse categorieën haalden, zijn we tijdig met het werven van deelnemers begonnen. Op hoofdlijnen zag onze aanpak er als volgt uit:

Bestaand netwerk basisscholen, voortgezet onderwijs en mbo
We hebben eerst de bestaande (warme) contacten en het netwerken met scholen van de gemeente Delft als ingang gebruikt. We legden eerst telefonisch contact met de school, meestal met de (onderwijs)directeur, een decaan of een teamhoofd. Een enkele keer ook rechtstreeks met een enthousiaste docent. Daarna stuurde we achtergrondinformatie op en een wervende uitnodiging met alle details. Essentieel in onze aanpak was de 1-op-1-benadering, een aantrekkelijk programma en goede opvolging.

Brief van de burgemeester
De scholen die interesse toonden voor deelname aan de co-creatiesessie ontvingen van ons een brief met een korte toelichting namens de burgemeester van de gemeente Delft.

Gemeente Delft

Bestuur

Besturing
Communicatie

bezoekadres:
Stationsplein 1
2611 BV Delft
IBAN NL21 BNGH 0285 0017 87
t.n.v. gemeente Delft

Behandeld door
Natasha Vlering
Telefoon 0653634156
nvlering@delft.nl
Internet www.delft.nl
Telefoon 14015

Retouradres : Postbus 78, 2600 ME Delft

Datum
09-04-2018
Ons kenmerk
3668625
Uw brief van

Uw kenmerk

Bijlage

Onderwerp
Jongeren denken mee over de toekomst van Delft

Geachte heer/mevrouw,

De gemeente gaat een nieuwe visie opstellen over de toekomst van Delft: de Omgevingsvisie. Dat doen wij graag samen met alle Delftenaren. En in het bijzonder met jonge Delftenaren, want het gaat juist om hun toekomst!

Voor de ontwikkeling van deze visie wil de gemeente graag weten wat onze Delftse jongeren belangrijk vinden. Meer openbare ruimte? Betere en bredere fietsverbindingen? Of moeten er juist meer winkels, culturele voorzieningen en uitgaansgelegenheden komen? En kiezen onze Delftse jongeren voor wonen of vinden ze werken belangrijker?

Uit eerdere gesprekken met de stad is gebleken dat de gemeente jongeren moeilijk bereikt. Dat vind ik jammer. Daarom heeft de gemeente het bureau Young Works gevraagd om gesprekken over de toekomst van Delft met jongeren te organiseren. Het gaat om studenten, middelbare scholieren en leerlingen van basisscholen. Young Works zal u daarom vragen of zij circa twee uur met leerlingen van uw school interactief aan de slag mogen gaan over de toekomst van hun stad.

Ik zou het bijzonder waarderen als u uw leerlingen gelegenheid biedt om mee te werken aan dit gesprek. Bij voorbaat dank ik u heel hartelijk voor uw medewerking.

Hartelijke groet,

J.M. van Bijsterveldt-Vliegenthart,

burgemeester gemeente Delft

Werven studenten hbo en wo
Voor het werven van hbo en wo studenten hanteerden we een creatievere aanpak. Met vier enthousiastelingen zijn we bij Inholland en op de TU Campus gaan werven. We hebben ruim 120 studenten face-2-face gesproken en dat leverde uiteindelijk een opkomt op van ca. 25 studenten die deelnamen aan de pizza co-creatiesessie op 25 september 2018. Sommigen hiervan namen nog een vriend of vriendin mee.